

УДК 78.03

Руснак Юлія Миколаївна

рдобувач кафедри теорії музики та композиції
Одеської національної музичної академії
імені А.В.Нежданової
ORCID: 0000-0002-3376-9516
Researcher ID: G-7747-2018
rusnak.yulia@gmail.com

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТРАДИЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОДЕСЬКОЇ ПІАНІСТИЧНОЇ ШКОЛИ

Мета дослідження – виявити характерні особливості творчо-педагогічної діяльності представників німецько-австрійського та чеського музичного мистецтва, які сприяли зародженню та формуванню одеської фортепіанної школи. Дослідити опосередкований вплив італійських музикантів, який благотворно позначився на концертному житті міста. **Методологія.** При розгляді надбання культурного фонду фортепіанного мистецтва міста Одеси XIX – початку XX сторіччя використовується підхід Р. Розенберга до виявлення впливів представників іноземних традицій на регіональну культуру з залученням новітніх напрацювань вітчизняних науковців. **Наукова новизна** полягає в запровадженні системного підходу до розгляду багатонаціональних впливів з розглядом концертної, суспільної, педагогічної діяльності представників західноєвропейської фортепіанної традиції. Залучення комплексного підходу щодо виявлення культурних впливів на одеську піаністичну школу дозволяє прослідкувати оригінальні складові одеської виконавської традиції. **Висновки.** Поєднання творчої, виконавської, педагогічної діяльності місцевих музикантів у взаємодії з активної культурної просвітницької роботою відомих митців європейської культури призвели до формування самобутньої, професійної одеської піаністичної школи, розвиток якої простежується на протязі двох сторіч з XIX ст. до сьогодення. Високопрофесійна педагогічна, організаційна й виконавська діяльність Д. фон Ресселя, Р. Гельма, К. Лаглера, І. Тедеско сприяла підвищенню культурного рівня місцевих любителів музики, вихованню освічених музикантів та виконавців, які своєю подальшою педагогічною роботою продовжували традиції Лейпцигської, Віденської, Празької консерваторій. Успадкування кращих зразків західноєвропейської фортепіанної традиції сприяло формуванню високопрофесійної творчо-методичної бази одеського музичного училища, яке згодом було реорганізовано в одеську консерваторію. Активне концертне життя міста, з залученням гастрольних виступів видатних музикантів, значною мірою підійняло культурний рівень місцевих музикантів, що позначилось на подальшому розвитку музичної культури Одеси. Безпосередня участь італійських виконавців в творчому житті оперного театру дозволяла мешканцям міста ознайомлюватись з кращими творами композиторів минулого та сучасності. Саме завдяки регулярним камерно-вокальним концертам італійських виконавців збагачувався репертуар домашнього музикування.

Ключові слова: західноєвропейська традиція, регіональна культура, виконавська традиція, творчо-методична діяльність, піаністична школа.

Руснак Юлия Николаевна, соискатель кафедры теории музыки и композиции Одесской национальной музыкальной академии имени А. В. Неждановой

Влияние европейских традиций на формирование одесской пианистической школы

Цель исследования – выявить характерные особенности творчески-педагогической деятельности представителей немецко-австрийского и чешского музыкального искусства, которые способствовали зарождению и формированию одесской фортепианной школы. Исследовать опосредованное влияние итальянских музыкантов, которое благотворно сказалось на концертной жизни города. **Методология.** При рассмотрении достояния культурного фонда фортепианного искусства Одессы XIX – начала XX века используется подход Р. Розенберга к выявлению влияния представителей иностранных традиций на региональную культуру с вовлечением новейших наработок отечественных ученых. **Научная новизна** заключается во внедрении системного подхода к изучению многонациональных влияний с рассмотрением концертной, общественной, педагогической деятельности представителей западноевропейской фортепианной традиции. Вовлечения комплексного подхода по выявлению культурных влияний на одесскую пианистическую школу позволяет проследить оригинальные составляющие одесской исполнительской традиции. **Выводы.** Сочетание творческой, исполнительской, педагогической деятельности местных музыкантов во взаимодействии с активной культурной просветительской работой известных музыкантов европейской культуры привели к формированию самобытной, профессиональной одесской пианистической школы, развитие которой прослеживается на протяжении двух столетий с XIX в. до современности. Высокопрофессиональная педагогическая, организационная и исполнительская деятельность Д. фон Ресселя, Р. Гельма, К. Лаглера, И. Тедеско способствовала повышению культурного уровня местных любителей музыки, воспитанию образованных музыкантов и исполнителей, которые своей дальнейшей педагогической работой продолжали традиции Лейпцигской, Венской, Пражской консерваторий. Наследование лучших образцов западноевропейской фортепианной традиции способствовало формированию высокопрофессиональной творчески-методической базы одесского музыкального училища, которое впоследствии было реорганизовано в одесскую консерваторию. Активная концертная жизнь города, с вовлечением гастрольных выступлений выдающихся музыкантов, в значительной степени подняла уровень местных музыкантов, что отразилось на дальнейшем развитии музыкальной культуры Одессы. Непосредственное участие итальянских исполнителей в творческой жизни оперного театра позволяла жителям города знакомиться с лучшими произведениями композиторов прошлого и современности. Именно благодаря регулярным камерно-вокальным концертам итальянских исполнителей обогащался репертуар домашнего музицирования.

Ключевые слова: западноевропейская традиция, региональная культура, исполнительская традиция, творчески-методическая деятельность, пианистическая школа.

Rusnak Yuliya, aspirant of the Music Theory and Composition Department of the Odessa National Music Academy named after A. Nezhdanova

Influence of European traditions on providing the foundation of Odesa piano school

The purpose of the article is to identify the characteristic features of the creative and pedagogical activity of representatives of German-Austrian and Czech musical art, which contributed to the origin and formation of the Odessa piano school. To explore the indirect influence of Italian musicians, which had a beneficial effect on the concert life of the city. **Methodology.** When considering the peculiarities of the cultural fund of piano art in the city of Odessa from the 19th and early 20th centuries, R. Rosenberg's approach was used to reveal the influences of representatives of foreign traditions on regional culture, drawing on the latest developments of domestic scholars. **Scientific novelty** consists in the introduction of a systematic approach to the consideration of multinational influences on

concert, social, and pedagogical activities of representatives of the Western European piano tradition. The involvement of a comprehensive approach to detecting cultural influences on the Odessa pianistic school makes it possible to trace the original components of the Odessa performing tradition. **Conclusions.** The combination of creative, performing, and pedagogical activity of local musicians in cooperation with the active cultural-educational work of famous artists of European culture led to the formation of a distinctive, professional Odessa piano school, the development of which has been traced over two centuries since the XIX century to the present. The highly professional pedagogical, organizational and performing activities of D. von Ressel, R. Helm, K. Lagler, I. Tedesco contributed to raising the cultural level of local music lovers, educating musicians and performers who, with their further pedagogical work, continued the traditions of the Leipzig, Vienna, Prague Conservatory. Inheritance of the best examples of Western European piano tradition contributed to the formation of a highly professional creative and methodological base of the Odessa College of Music, which was subsequently reorganized into the Odessa Conservatory. The active concert life of the city, involving tour performances by prominent musicians, significantly raised the level of local musicians, which reflected on the further development of the musical culture of Odessa. The direct participation of Italian performers in the creative life of the opera house allowed the inhabitants of the city to get acquainted with the best works of composers of the past and present. Thanks to the regular chamber and vocal concerts of Italian performers the repertoire of home music was enriched.

Key words: Western European tradition, regional culture, performing tradition, creative and methodical activity, piano school.

Актуальність теми дослідження. Увага сучасних науковців направлена в русло виявлення й аналізування творчих зв'язків українського мистецтва з європейською культурною традицією. Всебічний розгляд основ та умов закладання культурного життя регіонів після набуття незалежності України зазнав чималого розповсюдження. Взаємодію європейського та українського музичного мистецтва розглядають в своїх працях В. Щепакін [10, 11, 12, 13], М. Забара [2,3], Р. Сулім [9], О. Корчова [5], Н. Кривець [6], Е. Дагілайська [1], А. Мірошниченко [7], Р. Розенберг [8], Я. Кацанов [4] та інші.

На важливість розгляду складових культури регіональних центрів України вказує Р. Розенберг: «Досліджуючи процес розвитку української музичної культури, слід враховувати взаємодію в неї багатьох музичних культур, особливо в тих регіонах країни, де багатонаціональна культура склалась також творчо.» [8, 150]. З огляду на це виявлення творчих витоків формування одеського виконавського мистецтва виглядає актуальним й важливим, оскільки визначення власного культурного фонду має особливе значення для розвитку й оновлення сучасного фортепіанного мистецтва.

Мета дослідження полягає в виявленні творчого внеску представників європейського музичного мистецтва на закладання традицій одеської піаністичної школи.

Методологія дослідження спирається на наведені Р. Розенберг критерії дослідження впливу іноземних культурних традицій на регіональну музичну культуру, що підкріплено сучасними дослідженнями науковців щодо виявлення взаємообміну європейської та української культури.

Наукова новизна відзначається залученням комплексного підходу до розгляду діяльності іноземних митців на території міста Одеси, визначенням ознак й характерних рис традицій закладених європейськими виконавцями, піаністами, педагогами, що сприяли формуванню одеської піаністичної школи з початку XIX сторіччя до моменту утворення професійної освіти в місті.

Виклад основного матеріалу. На формування традицій одеського піаністичного мистецтва впливала діяльність багатьох зарубіжних музикантів. Окрім безпосередніх учасників закладання піаністичного мистецтва міста, серед яких виділяється діяльність німецьких, австрійських, чеських піаністів-педагогів можна виділити опосередкований, але ж вагомий вплив італійських митців, що дає змогу прослідкувати витoki зародження й розвитку фортепіанного виконавства Одеси з початку зародження музичної культури міста (початок – середина XIX сторіччя) до утворення професійного музичного закладу міста – Одеської консерваторії в 1913 році.

Р. Розенберг пропонує критерії дослідження впливу інших народних культур на музичну культуру певного регіону, до яких входять розгляд внеску представників музичної культури в творчу, виконавську, педагогічну, музично-громадську діяльність; визначення хронологічних віх – періодів найбільшого впливу; визначення умов розвитку власних культурних надбань на території регіону, до яких входять розвиток власної національної культури, праця на користь провідної культури та інтеграція в їх діяльності місцевої та власної культури [8, 150].

За запрошенням Олександра I в 1803 року в Одесі з'явилися перші німецькі переселенці. Вони утворили колонії ремісників, згрупувавшись на виділених землях, розповсюджуючи європейські традиції ремісництва, які згодом були визначені місцевими як найкращі. В 1820 році розпочала свою діяльність перша приватна типографія німця Карла Мориця-Зейса, роком пізніше, в 1821 році, почала працювати перша фабрика роялів й піаніно Карла Гааза. Розвитку культурного впливу сприяло зведення в 1827 році першої будівлі лютеранської кірхи св. Павла, де регулярно проводились концерти та богослужіння. Залучення мешканців до зразків європейської культури відбувалось на музичних вечорах в салонах К. Гааза, Ф. Кальбіца, в яких виконувались класичні й власні твори композиторів. За провадження освіти спочатку у церковно-приходській школі, а згодом і в відкритому за європейським зразком в 1848 році реальному училищі св. Павла, жіночому комерційному училищі, приватній чоловічій гімназії Г. Файга сприяло піднесенню освітнього рівня місцевого населення.

В місті видавались дві німецькомовні газети, в клубах при двох німецьких товариств «Гармонія» та «Клубі ремісників та промисловців» відбувались театральні вистави, музичні вечори, виступи хорових колективів. Традиції німецької театральної діяльності були продовжені в другій половині XIX сторіччя завдяки зусиллям антріпренера Ф. Бергера. З 1874 року під керівництвом Ф. Бергера відбувались вистави як російськомовних вистав – «Опричники» П. Чайковського, «Життя за царя» М.

Глінки, так і зарубіжних – «Дон Жуан» В. Моцарта. Через пожежу міського театру вистави відбувались в залі цирку, будівлю якого було споруджено німецьким промисловцем В. Санценбахером до 100-річчя міста.

В 1886 році відбулись гастролі німецького драматичного актору Людвіга Барнайя разом з постійною німецькою трупю Г. Парадіза з Москви. В травні 1890 року місцеві мешканці знайомились з репертуаром Мейнінгенського театру [7, 63-64].

Окрім загальнокультурного внеску, значний вплив німецьких музикантів відчувався завдяки діяльності приватних музичних курсів, засновниками яких були високоосвічені музиканти, випускники кращих консерваторій Європи. Як відзначає Е. Дагілайська, говорячи про приватні музичні курси, класи та школи: «Рівень викладання в них був досить високим та відповідав багато в чому програмним вимогам передових російських учбових закладів.» [1, 274].

Завдяки досить детальному опису діяльності приватних музичних класів, викладеному В. Щепакінім у статтях, уможлиблюється розгляд основних принципів діяльності Д. фон Ресселя, Р. Гельма та К. Лаглера [13].

Творча та громадська діяльність Дем'яна фон Ресселя характеризується активною позицією щодо приведення професійного рівня музичного мистецтва міста до кращих європейських показників. Закладання основ фортепіанного виконавства відбувалось завдяки ґрунтовній освіті, яку Д. фон Рессель почав здобувати спочатку від свого батька, учня Р. Шумана, та з 1862 року в Лейпцизькій консерваторії, де його викладачами були І. Мошелес та К. Рейнеке.

Треба відмітити, що навчання у Лейпцизької консерваторії вабило й українських митців, так почергово в ній навчалися піаніст-віртуоз Т. Шпаковський в 1844-1850 рр., піаніст, композитор та педагог Г. К. Ходоровський в 1865-1869 рр., та композитор, піаніст, педагог М. Лисенко в 1867-1869 рр. М. Забара відзначає: «Відомо, що серед перших європейських консерваторій, які з'явилися на початку століття у Парижі, Лондоні та Відні, Лейпцизька консерваторія з моменту її відкриття у 1843 році швидко отримала популярність і визнання серед музикантів завдяки високому професійному рівню та впровадженій системі музичної освіти.» [3, 174].

Отже продовження освіти Д. фон Ресселя відбувалось в Берліні в музичній академії у Т. Куллака, та у 1869 р. в Віденській консерваторії у А. Брукнера. Поряд з навчання в консерваторіях, він невпинно удосконалював майстерність у видатних музикантів свого часу, а саме у К. Таузіга, А. Лешгорна, А. Рубінштейна, Ф. Ліста. Набуття досвіду викладацької роботи відбувалось у Берлінському інституті музики, та в Королівській музичній академії в Будапешті [13, 158-159].

З 1882 року Д. фон Рессель оселився в Одесі, де викладав в Одеському інституті шляхетних дівчат, та в музичних класах при Одеському відділенні IPMT, співініціатором заснування якого він був. Педагогічну діяльність Д. фон Рессель поєднував з виконавською, зокрема виступав в концертах як ансамбліст, де його партнерами були Й. Фідман (скрипка), Й. Венігер (віолончель), П. Арцюк (кларнет), Г. Єлінек (гобой), Р. Шван (валторна) та інші [13, 159].

Заснування власних музичних класів відбулось в 1892 році, до педагогічного складу входили тринадцять педагогів, серед яких М. Шмітт, В. Каульбарс, Г. Соколов, В. Алоїз та інші. Навчання відбувалось в класах фортепіано, скрипки, віолончелі, духових інструментах, співу та хоровому співу, а також викладались теоретичні дисципліни. Навчання проходило на високому професійному рівні, з залученням проходження творів сучасних композиторів, індивідуального підходу до можливостей учнів й прискіпливої уваги до розвитку технічної майстерності. Е. Дагілайська підкреслює: «Програма останнього, дев'ятого класу свідчила про серйозну постановку навчання і нічим, в принципі, не відрізнялася від програми консерваторії.» [1, 276- 277].

Рівень розвитку майстерності учнів простежувався завдяки частим концертам, які відбувались в музичних класах. Концерти мали тематичне спрямування, так місцевою пресою були відмічені концерти пам'яті видатних музикантів Ф. Шопена та Ф. Шуберта, виконавцями яких були як учні так і педагоги класів. Відбувались камерні, сольні та хорові виступи, керівником останніх був сам Д. фон Рессель.

Досить різноманітною була діяльність Рудольфа Гельма в Одесі. Випускник Дрезденської гімназії, Р. Гельм навчався в Лейпцизькій консерваторії у Л. Плоді та Е. Венцеля, а згодом і у І. Мошелеса та К. Рейнеке. Перед переїздом до Одеси, Р. Гельм активно приймав участь у розвитку музичного мистецтва в містах Воронеж, Саратов та Тамбов, де був засновником музичного товариства та ініціатором відкриття відділення IPMT у Тамбові. Зв'язок з місцевим німецьким поселенням Одеси був досить тісним, що виражалось в спільній діяльності з організації оркестрових концертів, що проходили в залі реального училища св. Павла. Р. Гельм керував зведеним аматорським оркестром та оркестром Товариства працівників музичної справи, окрім цього за його участю були виконані декілька ораторій Ф. Мендельсона, Ф. Гіллера та Й. Райнбергера за участю хору одеського німецького товариства співу «Bach-verein» [13, 158].

В 1898 році розпочали свою діяльність музичні курси Р. Гельма в яких відбувалось навчання гри на фортепіано, скрипці, викладання теорії, гармонії, ансамблевої гри. Заняття проводились під невпинним суспільним доглядом, оскільки регулярно проводились відкриті концерти. Увага до розвитку артистичних навиків музикантів проявлялась в проведенні щотижневих концертів для викладачів та

учнів. Суворий екзамен з комісією дозволяв виявити рівень підготовки музикантів та можливість переходу до наступного курсу. Прийом випускників курсів до провідних консерваторій Росії та Західної Європи дозволяє гідно оцінити професійний рівень викладання.

Окрім функціонування музичних курсів досить розповсюджено було приватне вчителювання. Одним з почесних музичних педагогів міста був віденський музикант, піаніст Рудольф Фельдау, характер діяльності якого був досить різнобічним. Оселившись в Одесі після одруження, Р. Фельдау приділяв всю увагу виконавству, педагогічній, громадській, організаторській роботі. З середини XIX сторіччя починається його невпинна діяльність, направлена на розвиток музичних смаків місцевих жителів, яка тривала до його смерті в 1895 році. Е. Дагілайська наводить наступну характеристику його виконавської манери: «Досконала техніка дозволяла йому виконувати різнопланові та різнохарактерні твори: особливо вдавались йому мініатюри. Р. Фельдау був майстром співочої гри, що була характерна для російської піаністичної школи.» [1, 269]. В. Щепакін наводить досить різнохарактерні рецензії на виконавське мистецтво Р. Фельдау, які надавали йому місцеві критики. Але ж попри прискіпливу критику Р. Фельдау можна назвати піаністом салонного типу, добре оснащеного технічно, з м'яким, різнобарвним туше та відповідальним відношення до кожної деталі твору, проте бракування теплоти виконання, енергії, масштабу та необхідної гучності в кульмінаційних зонах відмічались майже всіма рецензентами його концертів [10, 169].

Концертні виступи Р. Фельдау окрім сольних програм часто складались з ансамблевих виступів. Декілька десятиріч з 1860-х років його партнерами на сцені були як місцеві музиканти, так і приїжджі до яких відносились: скрипалі Ф. Консоло, Я. Россет, М. Гаузер, К. Бабушка, М. Франк, В. Безекірський, Г. Венявський, віолончелісти М. Куммер, Гарпф, оперні співаки: Є. Кадміна, М. Вільт та інші. Р. Фельдау виступав разом зі своїми учнями, що давало змогу оцінювати його роботу як педагога. Поміж цього помітна була його діяльність як організатора гастролей закордонних музикантів. За його участю відбулись виступи Флорентійського струнного квартету, Шведського дамського вокального квартету, концерти співачки М. Вільт, піаністки А. Єсипової, скрипаля П. Сарасате та інших. [10, 168-170].

Карл Лаглер, уродженець Данії, одержав освіту в Празі, в музично-педагогічному інституті, де його вчителем фортепіано був видатний піаніст Ф. Прокш. Ця обставина, зокрема як і унаслідування принципів чеської фортепіанної школи дозволяє відносити його й до представників чеської виконавської традиції. Перед заснуванням власних приватних музичних курсів у 1888 році К. Лаглер викладав з 1880 року в школі Товариства витончених мистецтв та в 1886-1888 рр. в школі при відділенні ІРМТ, тим самим здобувши авторитет видатного педагога. Процес навчання спочатку обмежувався лише функціонуванням фортепіанних класів, та згодом поповнився класами співу, скрипки, гармонії, контрапункту та музичної форми. З 1893 року навчання проводилось вже за консерваторським рівнем, чому сприяло переведення тривалості навчання з 6 до 8 років та відкриття педагогічних класів та курсу естетики музики. «Характерно, що методика Лаглера, статут та програми цих курсів були покладені в основу музичних курсів М. Шмітт, Г. І. Рахміля та інших, що з'явились у той самий період.» – відмічає Е. Дагілайська [1, 276].

Знакова для Одеси є постать чеського піаніста, композитора Ігнаца Тедеско, учня Й. Трибензее та В. Томашека. Після успішних гастролей в Відні та Німеччині в 1840 році І. Тедеско оселився в Одесі та проводив активну педагогічну, виконавську та громадську діяльність. Окрім приватних занять І. Тедеско викладав в Інституті шляхетних дівчат. Його виступи з концертами були палко сприйняті місцевими любителями музики, його гра була сповнена почуття та відрізнялась віртуозністю. Саме через започаткування відкритих концертів вихованців Інституту шляхетних дівчат в Одесі далі набували широкого розповсюдження концерти учнів музичних класів та курсів.

Високопрофесійна педагогічна діяльність І. Тедеско сприяла підвищенню рівня виконавського мистецтва міста. Проводячи свої заняття на благодійній основі з незаможними учнями, І. Тедеско приділяв багато уваги вихованню професійного музиканта на протязі його становлення з початкового етапу до набуття високого виконавського рівня. «Він виховував учня на протязі багатьох років, слідував за гармонійним розвитком його піаністичного таланту, не обмежуючись прищепленням лише технічних навиків, розвивав кругозір, музичну культуру.» [1, 258]. Саме тому, багато його учнів з успіхом концертували як в місті, так і за кордоном. До відомих учнів музиканта відносяться В. Пахман, Р. Кауфман, Е. Шостак, С. Штерн, А. Седлячек.

І. Тедеско був також організатором Філармонічного товариства в 1842 році, діяльність якого була скерована на розвиток смаків місцевої публіки щодо класичної музики, матеріальну допомогу незаможним родинам музикантів, розповсюдження музичного мистецтва, створення симфонічного оркестру. Концерти товариства відзначались виконанням творів Л. Бетховена, Ф. Мендельсона, Й. Гайдна, В. Моцарта, М. Глінки, О. Даргомижського та ін.. Увага до виконання творів російських композиторів посилювалась з кожним концертом. Однак фінансові умови існування не давали змогу розповсюдити діяльність Філармонічного товариства широко, відсутність приміщення, непрофесійний склад симфонічного оркестру вадили повноцінній роботі.

Загалом чеські музиканти відігравали важливу роль в розвитку музичного мистецтва Одеси. Окрім викладацької діяльності, проведення численних камерних концертів та виступи скрипалів, аль-

тистів, віолончелістів, виконавців на духових інструментах сприяли піднесенню загального культурного рівня й збагаченню різноманіття культурних впливів мистецького життя.

Знаменним були гастрольні концерти чеського піаніста Олександра Дрейшока, що відбувались в 1841 році. В двох концертах О. Дрейшок знайомив місцевих шанувальників з власними творами та творами Ф. Шопена. Оркестрові музиканти Міського театру І. Кутиль, Г. Єлинек, І. Горник, Г. Гауер та інші давали численні концерти, та викладали в школі при ІРМТ. Завдяки зусиллям скрипаля Й. Карбульки була започаткована творча діяльність квартету при ІРМТ. Чех, скрипаль К. Бабушка також вів активну концертну діяльність в складі камерних ансамблів і дуетів з місцевими музикантами, до яких відносились піаніст Р. Фельдау, віолончеліст М. Куммер, скрипаль М. Франк, кларнетист Урбанек, та інші.

Значною подією в культурному житті міста були й гастрольні поїздки відомих піаністів. В 1836-1837 роках з великим успіхом відбулись концерти австрійського піаніста, учня Карла Черні та Йозефа Фішхова – Леопольда Мейєра, який знайомив публіку з власними творами. Приїзд з концертами Ф. Ліста у 1847 році справив незабутнє враження на любителів музики. Відомий угорський музикант дав в Одесі 6 концертів на протязі яких виконував власні твори: Транскрипції на «Вільгельма Телля» Дж. Россіні, «Норму» В. Белліні, «Лісного царя» Ф. Шуберта, «Запрошення до танцю» К. Вебера, транскрипції та фантазії «Роберт-Диявол», «Пурітане». «Ернані», мазурки Ф. Шопена. «Мелодію» Ф. Шуберта [4, 432-436]. Окрім концертної діяльності Ф. Лист відвідував громадські організації, світські вітальні, знайомився з місцевими музикантами, спілкувався з любителями музики.

Зв'язок культурного життя Одеси з музикантами Італії дуже тісний. Ще з початку XIX року починається багаторічна діяльність італійців у музичному житті міста. Перший приватний пансіон для дівчат був започаткований італійцем Поцци ще в 1804 році, в якому проводилось навчання музиці. З започаткуванням діяльності італійської опери в Одесі значно поширилась діяльність італійських оперних диригентів та за сумісництвом скрипалів-концертмейстерів, оркестрових музикантів та вокалістів. Перераховуються імена наступних диригентів: Замбоні, Моранді, Кампione, Ронзоні, Тоніні та ін.. Також оперний диригент Ж. Б. Буф'є неодноразово згадується в історичних нарисах міста [11, 338]. Диригент відзначився активною концертною діяльністю в місті на протязі десяти років з 1836 по 1846 роки. На посту головного диригента італійської опери в 1838 році його змінив Луджи Джервазі, який відзначився й успішною викладацькою діяльністю в класах співу. Диригент Анджело Дзанотті окрім роботи в опері вів також класи гри на фортепіано, давав уроки співу та композиції. Обидва диригенти викладали в Інституті шляхетних дівчат в 1830-40-х роках з великим успіхом.

Період 1860-70-х років завдяки італійським виконавцям відзначився неабияким розквітом концертного життя. В цей час в концертах виступали: віолончелісти Тработті, К. Піачеци, А. Паріні, Ч. Казелла, арфістка Е. Коломбіні, скрипалі Ф. Манцато, Ф. Брамбілла, тромбоніст А. Ранієрі, А. Бернарді, флейтист Дж. Пагані, гобоїст Д. Вітоло та інші. Пам'ятним був концерт Л. Джервазі за участю Ж. Буф'є, оркестру та солістів опери в 1865 році, на якому окрім виступів місцевих музикантів та солістів, було виконано три симфонії Л. Джервазі. Почергова творча діяльність керівників оркестру оперного театру з 1865 року А. Марцораті, з 1868 року Д. Антоніетті, з 1872 року капельмейстера Сарті сприяла як розширенню репертуару та постановці нових оперних спектаклів в театрі, так і проведенню великої кількості концертів інструменталістів, що значною мірою розширило репертуарне коло виконавського мистецтва.

Висновки. Творчі впливи представників кращих європейських фортепіанних шкіл, до яких входили Д. фон Рессель, Р. Гельм, К. Лаглер, Р. Фельдау, І. Тедеско, надавали мистецтву Одеси ті самі риси й характерні ознаки, які утворили необхідне підґрунтя для розвитку власних виконавських традицій. Активна гастрольна діяльність представників різних національностей сприяла підвищенню культурного рівня міста, зростанню смаку місцевих музикантів та любителів музики, що призвело до розквіту регіонального музичного мистецтва на початку XX сторіччя. Саме завдяки насиченому культурному ґрунту були створені необхідні умови для зрощення видатних музикантів, які прославили Одесу в наступному сторіччі.

Література

1. Дагилайская Э. Из пришлого фортепианного исполнительства и фортепианной педагогики в Одессе. Мастерство музыканта-исполнителя / ред. А. Гапич. Москва: Советский композитор, 1976. Вып.2. С. 246-288.
2. Забара М. В. «Лейпцизька традиція» у європейській музичній освіті середини XIX – початку XX століття (на прикладі київської піаністичної школи): автореф. дис. ... канд. мист.: 17.00.03 / Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського. Київ, 2017. 20 с.
3. Забара М. Фортепіанні школи першої половини XIX століття та Лейпцизька консерваторія. Київське музикознавство. Київ, 2011. Випуск №40. С. 174-183.
4. Кацанов Я. С. Из истории музыкальной культуры Одессы (1794-1855). Из музыкального прошлого: сборник очерков / ред.-сост. Б. С. Штейнпресс. М. : Государственное музыкальное издательство, 1960. С. 393-459.
5. Корчева Е. Немецкий культурный опыт в творческой практике Николая Лысенко. Київське музикознавство. Київ, 2013. Випуск №45. С. 138-146.
6. Кривець Н. З історії українсько-німецьких музичних зв'язків у XIX ст. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Київ, 2014. Вип. 23. С. 67-83.

7. Мирошниченко А. В. Немецкие влияния на музыкальную жизнь Одессы. Литературно-мистецька Одеса II пол. XIX ст. : тези доповідей та повідомлень другої регіональної науково-творчої конференції, присвяченої двохсотріччю Одеси (Одеса, 1992). Одеса, 1992. С. 61-64.
8. Розенберг Р. М. Регионика как составная часть истории музыки. Музычне мистецтво і культура. Одеса, 2000. Вип. 1. С. 150-155.
9. Сулім Р. А. Фридерик Шопен і формування української фортепіанної школи. Часопис Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського: науковий журнал. Київ, 2010. №4 (9). С. 49-60.
10. Щепакін В. М. Віденський піаніст Рудольф Фельдау в музичному житті Одеси II половини XIX століття (за матеріалами періодичних видань). Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Харків, 2012. №1. С. 167-171.
11. Щепакін В. Итальянские музыканты-инструменталисты в концертной жизни Одессы (1860-1872). Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків, 2013. Вип. 38. С. 336-352.
12. Щепакін В. М. Камерне виконавство в Одесі наприкінці 1860-х – початку 1870-х рр. як приклад творчої взаємодії представників різних культур. Культура України. Харків, 2012. Вип. 36. С. 276-288.
13. Щепакін В. М. Приватні музичні навчальні заклади Одеси кінця XIX – початку XX ст.: західноєвропейські традиції та впливи (Частина I). Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Харків, 2012. №3. С. 156-161.

References

1. Dagilayskaya, E. (1976). From the incoming piano performance and piano pedagogy in Odessa. Mastery of the musician-performer. A. Gapich (Ed.). Moscow: Sovetskiy kompozitor [In Russian].
2. Zabara, M.V. (2017). "Leipzig tradition" in European musical education in the middle of the XIX - early XX century (on the example of the Kyiv piano school). Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: National music fcademy of Ukraine named after P.I. Tchaikovsky [In Ukrainian].
3. Zabara, M. (2011). Piano schools of the first half of the XIX Century and the Leipzig Conservatory. Kyyivs'ke muzykovedstvo, 40, 174-183 [In Ukrainian].
4. Katsanov, Ya. S. (1960). From the history of musical culture of Odessa (1794-1855). From the musical past: a collection of essays. B. S. Steinpress (Ed.). Moscow: Gosudarstvennoe muzykal'noe izdatel'stvo [In Russian].
5. Karchevaya, Ye. (2013). German cultural experience in the creative practice of Nikolai Lysenko. Kyyivs'ke muzykovedstvo, 45, 138-146 [In Russian].
6. Krivets, N. (2014). From the history of Ukrainian-German musical ties in the XIX century. International Relations of Ukraine: Scientific Findings and Findings. Mizhnarodni zv'yazky Ukrainy: naukovy poshuky i znakhidky, 23, 67-83 [In Ukrainian].
7. Miroshnichenko, A. V. (1992). German influences on the musical life of Odessa. Literary-mystic of Odessa II half of the XIX century: Proceedings of the second regional scientific and creative conference devoted to the bicentenary of Odessa (pp. 61-64). Odessa: Ovidiopol's'ka typohrafiya [In Russian].
8. Rosenberg, R. M. (2000). Regionology as an integral part of the history of music. Muzychne mystetstvo i kul'tura, 1, 150-155 [In Russian].
9. Sulim, R. A. (2010). Friederick Chopin and the formation of the Ukrainian piano school. Chasopys Natsional'noyi muzychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni P. I. Chaykovsk'koho: naukovyy zhurnal, 4, 49-60 [In Ukrainian].
10. Shchepakyn, V. M. (2012). Vienna pianist Rudolf Feldau in the musical life of Odessa in the second half of the XIX century (based on periodicals). Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi dyzaynu i mystetstv, 1, 167-171 [In Ukrainian].
11. Shchepakyn, V. (2013). Italian instrumentalists in the concert life of Odessa (1860-1872). Problemy vzayemodiyi mystetstva, pedahohiky ta teoryi i praktyky osvity, 38, 336-352 [In Russian].
12. Shchepakyn, V. M. (2012). Chamber performance in Odessa in the late 1860s - early 1870's as an example of the creative interaction of representatives of different cultures. Kul'tura Ukrayiny, 36, 276-288 [In Ukrainian].
13. Shchepakyn, V. M. (2012). Private music educational institutions of Odessa end of XIX - beginning of XX centuries: Western European traditions and influences (Part I). Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi dyzaynu i mystetstv, 3, 156-161 [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.04.2019 р.